

כמה ראיות שפלוגתת ר' יוחנן ור"א לא שייכא לדין מלאים

א. כפשוטו פלוגתת ר' יוחנן ור"א היא בדין 'מלאים', ור' יוחנן דס"ל שאין קידוש לחצאין היינו משום דבעינן שלמים, [כדאיתא בסוגיא להלן ובזבחים פח. 'אין מלאים אלא שלמים', ועיי"ש ברש"י "שהיו עשרונים ולוגין שלמים לאפוקי שיעור חסר דלא מקדשין"]. ור"א דפליג היינו משום דס"ל שמאיזה טעם שהוא מהני סברת 'מתוך' שמשום כך מתקדש אפי' במקום שיש ריעותא של מלאים, [וכדחזינן להלן בברייתא דמהני סברת 'דעתו להוסיף' אפי' במקום דבעינן מלאים, ובתוס' מבואר שסברת 'מתוך' וסברת 'דעתו להוסיף' ביסודם אחד].

ב. אך יש להביא כמה ראיות דלא כן. **חדא**. שהרי מבואר בהמשך הסוגיא שגם ר' יוחנן ס"ל דמהני סברת 'דעתו להוסיף' אפי' כשיש ריעותא של 'מלאים', ולהנ"ל הרי בהכרח צריך לומר דס"ל לחלק בין סברת 'מתוך' לסברת דעתו להוסיף, וע"כ אפי' דס"ל שסברת 'דעתו להוסיף' מהני כנגד ריעותא דמלאים מ"מ סברת 'מתוך' לא מהני. ולפי"ז, עיקר פלוגתת ר"א ור' יוחנן היא באלומות של סברת 'מתוך', שלדעת ר"א הו"ל כעין דעתו להוסיף ואילו לדעת ר' יוחנן לא אלימא סברא זו לתקן את הריעותא של 'מלאים'. וצ"ב שבגמ' להלן כשנתבארה פלוגתתם לא הוזכר כלל ענין זה. **וביותר**, שאם נימא כן הרי נמצא שאין הפלוגתא שייכת כלל לגדר של מנחת חביתין, שהרי שפיר י"ל דתרוייהו ס"ל שיש דין 'מלאים' גם במנחת חביתין והא דס"ל לר"א שקדש לחצאין הוא משום דס"ל שאף במקום שיש דין 'מלאים' מ"מ מהני סברת מתוך, וא"כ מדוע נקטה הגמ' שנחלקו בגדר מנחת חביתין אי בעי מחצית ממנחה שנתקדשה כאחד או רק לענין להביאה מביתו כאחד. **ומה גם**, שמבואר בהמשך הגמ' שהסברא של דעתו להוסיף מהני אפי' בשאר מנחות, וא"כ כמו"כ הו"ל דאליבא דר"א מהני סברת 'מתוך' גם בשאר מנחות. והרי בשאר מנחות כו"ע מודו דבעינן מנחה שלימה ואפ"ה ס"ל לר"א דמהני סברת מתוך וא"כ נימא דה"ה במנחת חביתין דמודה ר"א לר' יוחנן שמדרשה של 'מנחה מחציתה' ילפינן דבעינן מנחה שלימה, אך מ"מ מהני סברת מתוך לענין שיועיל הקידוש לחצאין, וצ"ע.

ג. **שנית**, יש להוכיח כן מרהיטת הסוגיא, שהגמ' והראשונים לא הזכירו כלל ההלכה של 'מלאים' במשך כל הסוגיא, ובסוף הסוגיא כשהזכירה הגמ' סברא זו היינו לענין אחר לגמרי, [רק בשביל להוכיח את עצם הסברא של 'דעתו להוסיף'], והוא פלא גדול שהניחו הגמ' והראשונים מלבאר שורש פלוגתתם. **והשלישית**. ממש"כ רש"י שלדעת ר' יוחנן לא מהני הקידוש לחצאין אפי' לענין שלא יצא לחולין, והרי מבואר ברמב"ם שאם קידש מנחה חסירה אף שלא חייל קידוש ליקרב מ"מ חייל קידוש לענין שאינו יוצא לחולין. ואף לדעת רש"י לכאן' בהכרח צ"ל כן, שהרי ס"ל שיסוד הפסול של מלאים הוא משום דאינו ראוי [ויבואר להלן], ובגמ' (זבחים פח.) מבואר גבי פסולים של 'אינו ראוי' דמקדש לענין שלא יצא לחולין, וא"כ אף לדעת רש"י לכאן' צריך לומר דה"ה גם בחסרון של מלאים שהוא מדין אינו ראוי שיהי הקידוש לענין ליפסל. ומדכתב רש"י הכא שלדעת ר' יוחנן אינו מקדש אף ליפסל הרי מוכח דס"ל שאין הפסול משום מלאים אלא מטעם אחר. [ונתבאר בארוכה במקו"א].

הטעם שאין ריעותא של מלאים בקידוש לחצאין

ד. אמנם טעמא בעי, מדוע אין ריעותא של מלאים, והרי מקדש בכלי בלא שנשלם שיעור המנחה, וברש"י זבחים פח. איתא "ואין מקדשין אלא מלאין, כלומר שיהא בהן שיעור שלם הצריך לדבר... אבל אם חסר השיעור אין הכלי מקדשן...". וא"כ מדוע הכא לכו"ע הכלי היה מקדשן אפי' שאין בו שיעור שלם הצריך לדבר, וצ"ת.

ה. והנה בעיקר ההלכה של מלאים, כבר העמיד הגר"ז בשיטת הרמב"ם (פ"ג מפסוהמ"ק) שהוא משום שאין הכלי ראוי לקדש, והשווה דין זה לדין כלי הלח שאינם מקדשים את היבש ופרש"י (זבחים פח. ד"ה אלא מדות) "דכיון דהנך לא חזו ליבש למידי למדוד והן לא נמשחו אלא למדידה¹ לפיכך אין מקדשין אלא ע"י מדידה". והיינו הלכה שהכלי אינו מקדש אלא כפי תשמישו. וכמו"כ יש דין בחפצא של הכלי שאינו מקדש אלא כשהוא מלא. וכ"ז הוא

¹ לפי"ר נראה מדברי רש"י שהכלי לא נתקדש אלא לענין מדידה וע"כ אין בו כח קידוש אלא לענין מה שנתקדש לו, אך לכאן' כוונת רש"י באו"א, שכלי מדידה מקדשים ע"י עצם המדידה, ואילו מזרק וביסא מקדשים ע"י מה שהמנחה בתוך הכלי ונעשית ע"י ראוי' לקמיצה, וע"ז כתב רש"י שכשנותן היבש לתוך כלי מדידה של לח הרי אין מתקיים בזה דין מדידה, וע"ז הוסיף דהא אין לומר שכלי מדה יועיל גם כמזרק, משום שהכלי לא נתקדש אלא למדידה וע"כ אין משמעות למה שנותן הסולת והשמן בתוכו שנימא שיתקדש ע"י"ז.

מההלכה דכשם שהמזבח אינו מקדש אלא את הראוי לו כך כלי שרת אינם מקדשים אלא את הראוי להם. אך בדעת רש"י נקט הגר"ז שהחסרון הוא בחפצא של המנחה, שאינה מתקדשת אא"כ יש בה שיעור של קידוש.

ו. אמנם בלשון רש"י (שם) מבואר להדיא שגם החסרון של מלאים הוא משום שאינו ראוי, יעוי"ש לשונו "אבל אם חסר השיעור אין הכלי מקדשן **שאינו ראוי לכלי**". וע"ע רש"י סוכה מט: גבי מקום שהוסיף על השיעור, דמבואר שם בגמ' שאם יש יותר מהשיעור אין הכלי מקדש, אבל מים של ניסוך המים אין להם שיעור וע"כ הכלי מקדשם, ועיי"ש ברש"י (ד"ה אין שיעור למים) "שאפילו יותר משלשה לוגין ראויין לנסך, דלא פירשה בהן תורה שיעורא, **הלכך ראויין לכלי הם**", וכלי מיד מקדשם". ומבואר שהריעותא ביתר על השיעור הוא משום שאינו ראוי לכלי, ולא נתפרש המקור להך דינא דיתר על השיעור הוא משום שאינו ראוי לכלי, אך לכאור' מקור דברי רש"י הוא מהסוגיא בזבחים דמבואר שם שכשיש חסרון של השיעור חשיב שאינו ראוי, ונקט רש"י דכמו"כ י"ל גם כשיש תוספת על השיעור. ועכ"פ מבואר בהנך ב' דוכתי שגם לדעת רש"י החסרון של מלאים הוא משום שאינו ראוי, אלא שברש"י מבואר שהחסרון הוא 'בחפצא של המנחה', [כמש"כ הגר"ז] ואילו ברמב"ם מבואר שהוא ריעותא בגוף הכלי. אך צריך ביאור מדוע לדעת רש"י חשיב אינו ראוי.

ז. ובביאור הדבר נראה שיסודו הוא מהלכות קידוש כלי שרת, דהא דאמרינן דכלי שרת מקדשים אי"ז מחמת עצם מה שנמצא בתוך הכלי, אלא עיקר כח הכלי לקדש הוא ע"י שהכלי מכינו לצורך קיום מצוותו ובזה הוא מקדשו לצורך קיום מצוותו, [דוגמא לדבר, שהקבלה היא צורך זריקה, והיינו, שע"י שהוא בכלי יכול הוא לזרקו, וע"כ הכלי מקדש את הדם בקדושת הקרבה]. ומתוך כך, אם גם אחר שניתן בתוך הכלי אין המנחה הנתונה בו ראוי' להקרב לא אהני כלי זה לקדש הסולת שבתוכו. וזה הכוונה שאין הכלי מקדש משום שאין המנחה ראויה לו, דהיינו דבעינן שהמנחה תהא ראוי' שיחולו בה דיני הקרבה ע"י הכלי, וכל שאין הכלי ראוי לגרום בה חלות דיני הקרבה לא מהני אף לקדשה. וזהו שורש מש"כ רש"י דכשהמנחה יתירה או חסירה אין הכלי מקדשה. שהרי כשיש פחות או יותר מהשיעור הוא אינו ראוי לקרב כמו שהוא, ונמצא שהכלי לא הועיל לגרום בו חלות דין הקרבה, וע"כ חשיב אינו ראוי לו, ואין הכלי מקדשו.

ח. ודאטאן להכי נמצא, דכל החסרון של 'מלאין' שייך דווקא במקום שצריך להקרב הכל כאחד, דכיון שהשיעור שצריך להקרב ע"י כלי זה הוא שיעור של עשרון הרי כ"ז שלא ניתן בו שיעור זה לא אהני הכלי ליתן בו דין הקרבה וע"כ לא חשיב ראוי לכלי זה. **משא"כ במנחת חביתין**, דכיון שדין ההקרבה הוא של חצי עשרון, שפיר מהני הכלי ליתן בו דין הקרבה, וע"כ חשיב ראוי לכלי זה ואין בו את החסרון של 'מלאים' אפי' שאין בו שיעור של מנחה שלימה, וע"כ כו"ע מודו שבנידון דידן אין שייך הפסול של 'מלאים' וכמו שהוכחנו לעיל בארוכה.

ט. וסברא זו מבוארת להדיא בדברי המקדש דוד. דהנה בריש פ' שתי הלחם (להלן צד.) איתא "לחם הפנים נילושות אחת אחת ונאפות שתיים שתיים". ועיי"ש בקרן אורה שתמה "...דאמרינן לעיל (עב:) ולקמן (צה:) דתנור מקדש ללחם, ואי אינו נאפה כאחת אלא שתיים היכי מקדש להו, הא ליכא שיעורא, דכלי שרת לא מקדש אלא אם יש כל השיעור כל אחד כפי שיעורו". היינו, שהקידוש של לחם הפנים הוא ע"י התנור, וא"כ האין מהני אפי' של שתי חלות בפ"ע והרי יש בזה ריעותא של 'מלאים'. ובמקד"ד (סי' ג' אות ג' ד"ה ואתי שפיר) כתב לתרץ "דזה דבכל המנחות אינן קדושות לחצאין הוא משום דהקידוש הוא שתהיה המנחה ראויה לקמיצה, אבל בלחם הפנים השולחן מקדש שיהא ראוי לקמיצה היינו לסילוק בזיכין, ועל השולחן הוא כל הלחם יחד, והתנור מקדש רק שיהא ראוי לסידור, ולזה אפשר דיכול להתקדש אף לחצאין כיון שיהיה אח"כ קידוש אחר בב"א". והמבואר בדברי המקד"ד תרתי. חדא. שהטעם שא"א לקדש כשאין שיעור הוא משום שהקידוש לא מהני כשהוא אינו פועל במנחה ליתן בה דין הקרבה. ועוד מבואר בדבריו, שאם עכ"פ הקידוש מהני לאיזה ענין שפיר מהני הך קידוש אף שהוא קידוש לחצאין. וכ"ז כמשנ"ת בדברינו הנ"ל.

בביאור ההלכה של 'אין קידוש לחצאין'

א. והנה נתבאר בארוכה הא דליכא הכא ריעותא של מלאין, ועל כרחין שנתחדש כאן פרשה חדשה של 'אין קידוש לחצאין' וצ"ת מהו שורש הלכה זו, ובמה פליגי בזה ר"א ור' יוחנן.

ב. וכבר נתבאר יסוד הדברים בקרן אורה, יעוי"ש שכתב "דמסתבר כל שלא נשלם שיעור העשרון עדיין לא חזיא ולא נחתא עליה קדושת הגוף כלל ויוצאת לחולין". היינו, שמלבד החסרון של 'מלאים' שמבואר ברש"י שהוא מדין אינו ראוי, הרי גם יש בזה חסרון בעצם מעשה הקידוש, שלא מצאנו פרשה של קידוש אלא כשהוא קובע בו שם מנחה, ובדבר שיש בו צורת מנחה א"א לקבוע בו שם מנחה, וע"כ כל שחסר בשיעור המנחה אין כאן חפצא שיכול לחול עליו הקידוש, וזהו שורש ההלכה של אין קידוש לחצאין.

ג. ויעו' להלן (ח). בדברי רב שיצא לחדש שמהני קידוש למנחה בלא שמן ובלא לבונה, ועיי"ש שמעיקרא הביא ראי' שהרי מצאנו סולת עם שמן בלא לבונה, וכמו"כ מצאנו סולת עם לבונה בלא שמן. ושוב יצא להוכיח הדין דמהני סולת בלא שמן ובלא לבונה. וכפשוטו, כוונת רב להוכיח דסולת בלא שמן ובלא לבונה לא חשיבא 'מנחה חסירה' אך א"כ תיקשי מאוד, מדוע הוצרך להביא ממנחת חוטא שמצאנו בה סולת בלא שתיהם. הרי מאחר שהוכחנו שהשמן אינו מעכב במנחה, וכמו"כ הוכחנו שהלבונה אינה מעכבת במנחה, שוב יש ללמוד דין סולת בלא שמן ובלבונה מבין שניהם, שהרי אין אחד מהם מעכב ומה איכפת לן שחסר שתיים. [ועיי"ש בחי' המיוחסים ברשב"א, שהק' היפך זה].

ד. אך להאמור נראה שאין זה קו', שהסוגיא של רב אינה שייכת לדין 'מנחה חסירה', אלא כל עיקרה הוא משום דסבירא ליה לרב שא"א שתחול הקדושה אם אין לדבר 'צורת מנחה', וכמשנ"ת גבי מנחה פחות מעשרון, שהטעם שאינה קדושה הוא משום שאין בה צורת מנחה. והשתא, גם אחר שהוכיח רב שמצאנו צורה של מנחה בלא שמן וצורה של מנחה בלא לבונה, אכתי אין להביא משם ראי' שיש צורה של מנחה בלא שתיהם. [ועיי"ש ברשב"א, ואולי י"ל דבכלל דבריו דברינו, יעוי"ש היטב].

ה. ועכ"פ מבואר בדברי רב כמשנ"ת, שמלבד ההלכה של 'מלאין' שיסודה הוא מחמת שאין הכלי מקדש אא"כ הוא חל ע"י דין הקרבה במנחה. עוד נתחדשה פרשה נוספת של 'אין קידוש לחצאין' שיסודה הוא מחמת שאין הקדושה יכולה לחול על דבר שאין לו 'צורת מנחה'. והנפק"מ בזה הוא במקום שיש שיעור של מנחה, [היינו עשרון], אלא שמנחה זו צריכה יותר מעשרון. שמצד החסרון של 'אין קידוש לחצאין' שפיר חיילא עליו הקדושה, דכיון שעכ"פ יש לו צורת מנחה שפיר מהני הקידוש להחיל עליו שם מנחה.

ו. ובדעת ר"א דפליג, היה מקום לומר דהיינו משום דס"ל שלענין זה מהני מה שקריבה לחצאין דחשיב מנחה אפי' בלא שיש שיעור, וזה כוונת תוס' מתוך שקריבה לחצאין הוא סברא אחת עם הסברא של דעתו להוסיף, שכשדעתו להוסיף לא אמרין שלא חשיב מנחה, כיון שאנו מצרפים חצי שכבר מקדש עם החצי שעתידי לקדש, וכמו"כ כשדינה להקרב לחצאין שוב י"ל דאפי' שיש לפנינו חצי מנחה מ"מ יש לזה חשיבות יחד עם החצי שיתקדש אח"כ. ויש להוסיף עוד, דזהו סברת ר"א שצריך להביאה מביתו, שאל"כ לא חשיב מנחה, ואחר שחלה בו תורת מנחה שוב אפשר לקדש כל חלק בפ"ע. אך יש להוסיף עוד בזה, עפ"י ביאור המשך הסוגיא, ויתבאר לפנינו בענף ב'.

ז. והדברים מתבארים להדיא בדברי המקד"ד, דיעו' לעיל קו' הקר"א והמקד"ד מהא דאיתא במשנה ריש פ' שתי הלחם שלחם הפנים נאפה שתיים שתיים, והק' שהרי הו"ל מנחה חסרה, ועי' לעיל מה שתי' המקד"ד, שהטעם דלא מהני בפחות מכשיעור הוא משום דלא אהני הכלי לקדשו להקרבה, משא"כ באפיית לחה"פ דאף דלא אהני לענין קמיצה מ"מ אהני לקדשו לענין שהוא ראוי לסידור. אך לכאור' כ"ז מהני לענין הריעותא של 'מלאים' שמבואר ברש"י שיסוד הריעותא של מלאים הוא משום ש'אינו ראוי', ונתבאר ש'אינו ראוי' היינו שאין הכלי ראוי להחיל בו חלות קדושה, וע"כ שפיר י"ל כמש"כ המקד"ד שכל שמחיל בו חלות קדושה לאיזה ענין שהוא מהני אף כשאין בו שיעור של המנחה. אך לענין ההלכה של 'אין קידוש לחצאין' שנתבאר שיסוד דינו הוא משום שאין הקידוש מועיל אלא אם יש לו שם של מנחה אכתי תקשי, מה מהני מה שגורם בו חלות קדושה לענין סידור ע"ג השולחן הרי עכ"פ אין כאן שיעור שיכול לחול עליו תורת מנחה, וא"כ הדרא קו' לדוכתא, מדוע מהני אפיית הלחם שתיים שתיים והא אין קידוש לחצאין, וצ"ע.

ח. וע"ע במקד"ד שתי' קו' הקר"א באו"א (שם ד"ה עוד יש לתרץ): "דזה דכלי שרת אין מקדשין אם יש בהם פחות מכשיעור הוא דוקא אם יש שם פחות מכשיעור של כל קרבן, כגון חצי עשרון דאינו ראוי לשום קרבן, אבל עשרון שלם או לוג שלם דהוי שיעור שלם בשאר מנחה אף על גב דבאותה מנחה הוא פחות מכשיעור מתקדש". וכע"ז מבואר בחזו"א (סי' כ"ד ס"ק י"ב). הרי להדיא שבמקום שיש שיעור מנחה אף שאין זה השיעור שצריך לצורך מנחה זו שפיר מהני לקדש לחצאין.

ט. אמנם להאמור לכאן כל סברא זו שייכא רק כלפי הריעותא של 'אין קידוש לחצאין', וכמשנ"ת שיסוד הדין הוא מחמת שאין תורת קידוש אם לא חל שם מנחה ע"י הקידוש. וע"כ כל שיש שיעור של עשרון או יותר שוב אין בזה הריעותא, שכבר יש בזה צורת מנחה. [אמנם הוא דבר חידוש גדול, שהרי עכ"פ ע"י קידוש זה לא חייל עליה שם מנחה, שהרי חצי מנחה הוא, אך עכ"פ יש בזה צורת מנחה, ועי' לעיל שבדברי רב בסוגיא ח. מבואר שאפשר לקדש מנחה שאין בה שמן ולבונה]. משא"כ לענין הריעותא של 'מלאים' הרי בזה כל שלא הועילו מעשיו לגרום קדושת הקרבה הרי לא חשיב ראוי לכלי, וכיון ששיעור המנחה הוא ג' עשרונים ע"כ לא יהני מה שחשיב מנחה במקו"א. באופן, שלקושטא דמילתא בעינן לב' תירוצי המקד"ד, ומשום שיש כאן ב' קו' חלוקות. חדא. מההלכה של 'מלאים'. והשני. מההלכה של 'אין קידוש לחצאין', ומה שתי' המקד"ד כלפי ההלכה של מלאים לא יהני כלפי ההלכה של אין קידוש לחצאין וכן להיפך.

מדוע צריכים לחידוש של מלאים תיפול'ל שאין קידוש לחצאין

י. אמנם בעיקר הדבר צריך ביאור רב, דא"כ למה בעינן לקרא דמלאין הרי בלא"ה לא נקבע שם מנחה וא"א לקדש. ונראה שהנפק"מ לענין דעתו להוסיף, שלענין חסרון של מנחה מהני, משא"כ לענין מלאין דלא מהני, כיון שעכ"פ עתה אין כאן שיעור להתקדש. אמנם בגמ' מבואר דאיכא למ"ד דכל ההלכה של שלימים לא נאמרה אלא כשאין דעתו להוסיף, אך נראה שהיינו לענין קידוש ליפסל אך א"כ רב דפליג וס"ל שגם לענין להתקדש לא מהני סבירא ליה כר"י וכמבואר בגמ'. ואולי י"ל שהנפק"מ היא לענין קידוש של יותר מהשיעור, יעו' לעיל שברש"י סוכה מט: משמע שהוא מאותו הפסול של פחות משיעור מנחה, ולפי"ז נמצא שהפסול בזה הוא משום 'מלאים', אמנם מצד הפסול המבואר בדברי ר' יוחנן שאין קידוש לחצאין א"א לפוסלו, שהרי עכ"פ יש כאן שיעור מנחה, וצ"ע.

יא. ועוד יש לבאר נפק"מ בזה, באופן שיש שיעור של עשרון אלא שהוא פחות משיעור המנחה הנצרכת, וכגון פר שדינו בג' עשרונים. דיעו' רש"י זבחים (פח. ד"ה ואין מקדשין אלא מלאים): "...ואם מנחת נסכים היא שניתנה בכלי יהא שם ג' עשרונים לפר ושני עשרונים לאיל, אבל אם חסר השיעור אין הכלי מקדשן, שאינו ראוי לכלי". ומבואר, שמדינא דמלאים א"א לקדש אא"כ יש בו כל השיעור שצריך למנחה. אך לכאן כ"ז שייך דווקא כלפי הריעותא של 'מלאים' אבל מצד הריעותא של אין קידוש לחצאין כל שיש בו עשרון שלם שוב אין בזה הריעותא של קידוש לחצאין, וכמש"ת.

יב. דהנה נתבאר לעיל יסוד המקד"ד שאם יש במנחה עשרון אף שאי"ז השיעור הנצרך למנחה זו מהני הקידוש לחצאין, וע"כ בלחם הפנים אפשר לקדש ב' חלות ביחד אף דבעינן י"ב חלות למנחת לחם הפנים. והנה יעוי"ש עוד במקד"ד, שלכאן ק' על יסודו מדברי רש"י בזבחים פח. הנ"ל שמבואר שם להדיא שאם נתן בכלי פחות מג' עשרונים אין הכלי מקדשם משום שאינו ראוי, הרי להדיא שא"א לקדש בפחות מג' עשרונים. אמנם באמת הקו' היא על גוף דברי רש"י, שהרי גמ' ערוכה היא (להלן פז:): "שלא ימדוד לא בשל ג' לפר ולא בשל שנים לאיל". הרי להדיא שהמדידה היתה עשרון עשרון וקיי"ל שע"י המדידה הוא מתקדש [למ"ד נתקדשו כלי היבש] ועיי"ש שכן מבואר בעוד כמה דוכתי גם כלפי קידוש ע"י כלי הלח [שלכו"ע נתקדשו]. וא"כ לכאן הוא סתירה לעיקר דברי רש"י שכתב שא"א לקדש בפחות מג' עשרונים, וצ"ע.

יג. אך יעוי"ש היטב בלשון רש"י: "שיהא בהן שיעור שלם הצריך לדבר אם יבש הוא שיהיה שם עשרון שלם למנחה, ואם מנחת נסכים היא שניתנה בכלי יהא שם ג' עשרונים לפר ושני עשרונים לאיל אבל אם חסר השיעור אין הכלי מקדשן שאינו ראוי לכלי", ומשמע בלשון רש"י דתרתיה הם, שאם באנו לקדש ע"י המדידה צריך שיהא בהם שיעור שלם 'הצריך לדבר', ואם נתנם 'בכלי', והיינו ביסא, בזה צריך שיהא ג' עשרונים לפר. והיינו, דכשבא לקדש ע"י המדידה עצמה בעינן ראוי לענין מדידה, וע"כ כשנותן עשרון בכלי [שזהו שיעור הכלי מדידה] הו"ל ראוי והוא מתקדש ע"י שהוא עשרון. וכמו"כ כשבא לקדש ע"י אפיית התנור, כיון שהתנור מקדשו לענין הסידור ממילא שפיר חשיב ראוי לו אפי' בשתי משא"כ כשנותנו בביסא, שאז בא לקדשו מכח מה שמקדשו לקמיצה והקרבה, בזה כ"ז שאין בו שיעור של מנחה שלימה לא מהני, משום שלא נחשב שלימים. ועיי"ש במקד"ד ובכלל דבריו דברינו.

יד. ומעתה נמצא שלענין זה גופא בעינן להך קרא ד'מלאים', והנפק"מ הוא במנחת נסכים של פר והכהן בא ליתן בביסא רק עשרון אחד של סולת, שאם אתינן עלה מצד ההלכה של 'אין קידוש לחצאין' הרי נתבאר שאין בזה ריעותא, שהרי עכ"פ יש כאן שיעור מנחה, וכל שיש בו צורת מנחה שפיר חלה עליו הקדושה ע"י הכלי. וע"כ בעינן

לדינא ד'מלאים' שבזה מבואר שכל שלא הועיל הכלי ליתן עליו דין הקרבה אינו מתקדש ע"י הכלי, וכיון שבמנחת נסכים של פר בעינן ג' עשרונים הרי לא הועיל מה שנתן בביסא ליתן בו דין הקרבה, וע"כ לא חייל בו דין הקרבה. טו. ובאמת שאין זה נפק"מ צדדית, אלא שרש"י עצמו כשביאר ההלכתא דמלאים (זבחים פח. ד"ה ואין מקדשים אלא מלאים) ביאר שהנפק"מ בזה הוא לענין ג' עשרונים שבמנחת נסכים של פר, ודו"ק.

ענף ב' בביאור פלוגתת ר"א ור' יוחנן - וביאור הילפותא מקרא ד'מנחה מחציתה'

א. יעו' רש"י (ד"ה מחציתה): "מחציתה משמע מחציתה של שלימה זו שלפניו". וצריך ביאור, היכן מבואר בזה שאין המנחה קדושה לחצאין. ובשלמא לדרכו של הר"י (קמא) הרי כל מה דאתי ר' אחא הוא לבאר אמאי ר' יוחנן סבור שהכל קרבן אחד, ומאחר דילפינן שהכל קרבן אחד ממילא הדר דינא שאפשר למילף מנחת חביתין מדם. אבל אם לא נפרש כדבריו, על כרחין דעיקר מה דאתי ר' אחא לפרש הוא דר' יוחנן יליף מקרא דאף דמנחת חביתין קריבה לחצאין מ"מ אין היא מתקדשת לחצאין, וא"כ צריך ביאור, היכן מבואר בפסוק זה שא"א לקדש לחצאין. הרי כפשוטו כל מה שמבואר בפסוק הוא שצריך שהמחצית תהא מתוך מנחה שלימה, וא"כ מדוע לא נימא כעיקר סברת ר' אלעזר דמתוך שקריבה לחצאין מהני הקידוש לחצאין, וע"י הקידוש לחצאין מצטרפים שניהם למנחה אחת וע"ז מתקיים הדין של מחציתה של שלימה זו שלפניו.

ב. והנה בברייתא איתא: "אילו נאמר מנחה מחצית, הייתי אומר מביא חצי עשרון מביתו שחרית ומקריב, חצי עשרון מביתו ערבית ומקריב, ת"ל מחציתה בבקר מחצה משלם הוא מביא". ומבואר, דאתי לאפוקי מקידוש של חצי מנחה בפני עצמה. ולפי"ז בודאי אתי שפיר הילפותא, שהרי מבואר כאן להדיא שצריך להביא מחצית ממנחה שלימה, ואם בבוקר קידש רק חצי ומקריבו בודאי דלא חשיב מחצית ממנחה שלימה. אך יעו' רש"י לעיל ז: שמבואר להדיא שדברי ר' יוחנן נאמרו גם באופן שמקדש מנחה שלימה בב' כלים, וא"כ כל הנידון הוא בנוגע ל'צורת הקידוש' שב' החצאין יתקדשו בב"א, אבל המנחה עצמה הרי נתקדשה כולה, וא"כ מדוע כשמביא מחצית ממנה לא חשיב שהביא מחצית ממנחה שלימה שלפניו, וצ"ב.

ג. ויעו' היטב בלשון רש"י הנ"ל (ד"ה מחציתה) דלכא' משמע שעיקר הילפותא הוא מלשון 'מחציתה' שמתייחס למנחה 'שלימה' שלפניו. ומינה ילפינן דבעינן שיקדש כל המנחה שע"ז יביא מחצית ממנחה שלימה שלפניו. אך יעו' לשון רש"י לעיל (בד"ה מנחה מחציתה): "מנחה תמיד מחציתה בבקר וגמרינן הבא מנחה שלימה של עשרון, דאין מנחה פחותה מעשרון, ואח"כ חוציהו". ומשמע שנקט רש"י שמלשון 'מנחה' כבר ילפינן שצריך להביא מנחה של עשרון, שהרי אין מנחה פחותה מעשרון. וצריך ביאור, דא"כ מדוע בעינן לקרא ד'מחציתה' למילף שצריך לחצות ממנחה שלימה זו שלפניו. הרי גם אם היה כתוב 'מחצית' היינו יודעים כן, דכיון שעכ"פ כבר נאמר 'מנחה תמיד' ולמדנו שצריך להביא מנחה שלימה, א"כ על כרחין שמחצית היינו מחצית ממנחה זו השלימה, וצ"ב רב.

ד. וע"ע בטהרת הקדש שהק' עוד על רש"י שכתב 'דאין מנחה פחותה מעשרון', ומשמע שדייק כן מהלשון 'מנחה' שאינה פחות מעשרון, ומדוע הוצרך לזה, הרי מפורש כן להדיא באותו הפסוק: "עשירת האפה סלת, מנחה תמיד מחציתה בבקר ומחציתה בערב". וצ"ב רב.

ה. ועיי"ש שביאר: "...דודאי לשון מחציתה לחוד כמו שהוא בברייתא... איכא לפרושי הך דרשא בפשיטות כר"א דלהביא עשרון שלם מביתו הוא דאמר..., והפסוק בעצמו מפרש טעם הדין, מה שמורה לשון מחציתה בה"א כדדריש בברייתא שיביא עשרון שלם ואח"כ חוצהו דזה הוא בכדי שיהיה נקרא עליו שם מנחה, שאין מנחה פחותה מעשרון, ומכאן דייק ר' יוחנן דצריך שיהיה הקידוש מעשרון שלם ביחד, דאל"כ עדיין אין שם מנחה עליו כל זמן שלא נתקדש". והיינו, דממחציתה ילפינן שצריך להביא מחצית מדבר שלם, אלא שהיה מקום לבאר שדבר שלם היינו עשרון שהביא מביתו, וע"כ דריש ר' יוחנן גם את תיבת 'מנחה' דקמ"ל דהא דקאמר קרא 'מחציתה' מתייחס ל'מנחה'

² ואין לומר שגם אם נימא שהכל מתקדש לחצאין מ"מ אין הם מצטרפים להחשב מנחה 'שלימה', שאין לנו מה שיצרפם להחשב כמנחה אחת. שהרי כבר נתבאר לעיל מד' הראשונים דהא כר"ע מודו שב' חצאי מנחת החביתין הו"ל מנחה אחת, ותיקשי, מדוע בעינן קרא לגלויי שצריך לקדשם ביחד, הרי בעינן הקרבת מנחה אחת ואם יתקדשו כ"א בפ"ע האיך יצטרפו להיות מנחה אחת, אלא על כרחין שאף אם לא נתקדשו ב' החצאין יחד חשיב מנחה אחת, וא"כ הדרא קו' לדוכתן, נימא דמהני קידוש של כל חצי בפ"ע, וממילא כשמקריב מחצה בשחרית ומחצה בין הערביים הו"ל הקרבת מחצה מתוך מנחה שלימה.

והיינו שצריך מחצית 'ממנחה', וכ"ז שלא נתקדש כולו אכתי אין עליו שם מנחה, וע"כ כשקידש רק חצי לא מתקיים בזה דין 'מחציתה'.

ו. ולפי"ז מתיישבים הקו' בדברי רש"י, שבאמת לר' יוחנן דרשינן גם מ'מנחה' וגם מ'מחציתה', שתיבת 'מנחה' מגלה לנו ש'מחציתה' מתייחסת לחצי מנחה שנתקדשה כבר ולא לחצי מעשרון שהביא מביתו. ומה שהוצרך רש"י לדקדק מלשון מנחה שאינה פחותה מעשרון היינו משום שמעצם ההלכה שמנחה צריכה עשרון אין לנו ללמוד אלא שצריך מחצית מעשרון שהביא מביתו, אבל בכדי שנילף שצריך להיות מחצית ממנחה 'שנתקדשה' צריכים אנו לדקדק שכשהתורה אמרה 'מנחה' שנתקדשה היינו שנתקדש כל העשרון.

בביאור הילפותא ד'מנחה' ו'מחציתה'

ה. ויש להוסיף בזה קצת ביאור עפ"י משנ"ת לעיל בביאור ההלכה של קידוש לחצאין. דיעו' לעיל שמוכח מהסוגיא דהא כו"ע מודו שבקידוש מנחת חביתין לחצאין אין חסרון במה דלא הוי מלאים, וכל הריעותא הוא מחמת שהקידוש חל ע"י שהוא קובע עליו שם 'מנחה' וכ"ז שאין בו עישרון אינו מקבל שם מנחה וע"כ אין הכלי יכול לקדשו, [וסברא זו כבר מבוארת בדברי הקר"א ועוד אחרונים]. ולפי"ז, הרי גם אם נימא שמאיזה טעם שהוא מהני קידוש בב' כלים של חצי עשרון, הרי ברור שעכ"פ לא יקבע ע"י תורת 'מנחה' בכל חצי עשרון שעומד בפ"ע. שהרי חפצא של מנחה היינו עשרון, וע"כ אף אם נימא שחלה עליו קדושת הקרבה ויכול לקיים בזה הדין המוטל עליו להקריב מחצית עשרון בוקר וערב מ"מ מעולם לא נעשה לחפצא של 'מנחה', [אך אעפ"כ יש מקום לומר שמתקיים בזה מצוות הקרבת חביתין, דמה"ת שצריך להקריב רק אם חל עליו שם 'מנחה'].

ו. אמנם י"ל דכ"ז הוא בשאר מנחות, אבל שאני מנחת חביתין שהגם שהיא פחותה מעשרון ואין עליה שם מנחה הרי מ"מ מבואר בתורה 'שצורת ההקרבה' שלה היא בחצי עשרון, וע"כ היה מקום לדון דמהני אף אם מקדש חצי עשרון. והביאור בזה, דכשם שיש כח בכלי שרת לקדש ע"י קביעתו לחפצא של 'מנחה' כמו"כ יש בו כח לקדש לצורך 'ההקרבה' אפי' שלא חלה עליו שם מנחה. וזהו שורש הסברא של ר"א דסבירא ליה דהואיל וקריבה לחצאין קדושה לחצאין. באופן, שר"א לא בא לחדש שיש מנחה פחותה מעשרון ומשום כך חלה עליו הקדושה, ואף לא בא לחדש שלעולם אפשר לקדש גם אם לא חלה עליו תורת מנחה, אלא שבא ללמד שבמקום שאהני הקידוש ליתן בו תורת הקרבה מהני הקידוש אף אם אין כאן מנחה שלימה.³

ו. אך צריך לומר, שאפי' נימא כדעת ר"א דמהני קידוש לחצאין משום שע"י הקידוש חל בו תורת הקרבה, אך אין הקידוש חל אלא לענין לקבוע בו דין 'הקרבה', אבל בודאי שלא יצטרפו ב' הקידושים לקבוע בו שם 'מנחה'. שהרי החפצא של 'מנחה' הוא כשיש בה 'עשרון', וזיל הכא לא חל עליו שם מנחה וזיל הכא לא חל עליו שם מנחה, וכל מה דמהני הקידוש הוא ליתן תורת הקרבה אפי' כשלא חל עליו שם מנחה, ודו"ק.

ז. והשתא י"ל שבזה גופא נחלקו ר' יוחנן ור"א, שר"א סבירא ליה דהואיל ו'קריבה לחצאין' קדושה לחצאין, והיינו, דמהני הקידוש לחצאין אף שלא חלה עליו תורת מנחה ע"י הקידוש משום שעכ"פ מהני הקידוש להחיל בו תורת הקרבה. אמנם ר' יוחנן יליף מקרא שעיקר תורת ההקרבה הוא להקריב חצי מ'מנחה', והרי בהא כו"ע מודו שאפי' אם מהני הקידוש לקבוע בו דין הקרבה מ"מ תורת מנחה לא חלה עליו אא"כ יש בו דין עשרון, וע"כ ס"ל דאף בחביתין לא מהני קידוש לחצאין.

ח. וזהו ביאור הילפותא של ר' אחא, דיעו' בדברי הטהרת הקדש הנ"ל: 'דייק ר' יוחנן דצריך שיהיה הקידוש מעשרון שלם ביחד, דאל"כ עדיין אין שם מנחה עליו כל זמן שלא נתקדש'. והיינו, שביאר ר' אחא שיש לנו ללמוד מלשון 'מנחה' שיש כאן הלכה של 'הבא מנחה שלימה' וממנה תקריב מחצית, וכיון שאין מנחה פחותה מעשרון הרי שאם

³ וכ"ז לדרך קמא בתוס' (ד"ה מתוך) שכל דברי ר"א נאמרו רק במנחת חביתין, אבל לתי' שני של תוס' דס"ל שאחר שלמדנו ממנחת חביתין דמהני קידוש אף בחצי עשרון שוב ילפינן מינה לשאר מנחות, א"כ לכאו' א"א לומר דטעמא דמהני קידוש במנחת חביתין הוא משום שעכ"פ נתקדש לענין הקרבה, דא"כ האיך נילף מינה לשאר דוכתי שלא נתקדשו לענין הקרבה, וצריך לומר באו"א קצת, דהן אמנם הסברא הפשוטה היתה שקידוש מהני רק כשחל עליו שם 'מנחה' ע"י הקידוש, אך כיון דחזינו דמהני קידוש גם לצורך הקרבה, הרי בהכרח שהקידוש אינו תלוי בחלות שם מנחה, וע"כ מהני קידוש בכל המנחות אף בפחות מעשרון, והגם שיש לדחות דשאני מנחת חביתין שע"י הקידוש חלה בה קדושת הקרבה, מ"מ ס"ל לר"א שאין זה טעם בפ"ע שיחול הקידוש אף בלא שיש שיעור מנחה, ובהכרח שהטעם שחל הקידוש הוא משום דלא בעינן שע"י הקידוש יחול בו שם 'מנחה'. וצ"ע.

יקדש רק חצי אף אם נימא דמהני לענין הקרבה הרי מ"מ אינו מתקדש להקבע בשם מנחה, וע"כ גם לא יתקיים עי"ז דין 'מחציתה', שכל שלא נתקדש כל העשרון ביחד אי"ז מחצית ממנחה שלימה.

ט. באופן, שבאמת כלל לא ילפינן מקרא ד'מנחה מחציתה' שא"א לקדש מנחה לחצאין, ומשום שעצם ההלכה הזו אינה צריכה מקור מהכתוב, שהוא מילתא דפשיטא מסברא וכמשנ"ת, ועוד, שר' יוחנן לא בא לחלוק בעצם הסברא של ר"א דמתוך שקריבה לחצאין קדושה לחצאין וע"כ לא הוצרך להביא מקור שאף דבר שקרב לחצאין אינו קדוש לחצאין. וכל מה דיליף ר' יוחנן מהך קרא, הוא רק לענין שצריך שתהא הקרבה של מנחת חביתין מחצית מ'מנחה' שלימה, וכיון דהא מילתא דפשיטא שכל זמן שלא קידש את כל העשרון ביחד לא חלה עליו תורת מנחה שלימה ממילא פשיטא לן שא"א להקריב את החצאים. [ואף ר"א מודה לר' יוחנן ביסוד הדין שא"א לקדש 'מנחה' לחצאין אלא ס"ל דהואיל וקריבה לחצאין מהני קידוש לענין 'הקרבה' אף שלא חלה עליו תורת מנחה].

י. ונתיישב מה שהק' לעיל, האיך ילפינן מקרא דא"א לקדש לחצאין, והרי שפיר י"ל שעכ"פ צריך לקדש ב' החצאין בב' כלים. ולהאמור באמת לא אתי קרא לענין עצם הקידוש שא"א לעשותו לחצאין, וכמשנ"ת. וכמו"כ מתיישבת קו' טהרת הקדש מהפסוק, דמהא דאיתא בהך קרא 'עשרון סולת' עדיין אין אנו יודעים אלא שיעור ב' ההקרבות ביחד, אך לא נאמר בהך קרא שיש דין מסויים של קביעת שם 'מנחה' ורק אח"כ לחצותו, וע"כ דרש רש"י את הפסוק של 'מנחה' דמשמעותו שצריך שיהא כאן חפצא של 'מנחה' ומנחה היינו עשרון. וכמו"כ מתיישב מדוע פירש"י שר' יוחנן הוצרך לב' פסוקים, אמנם בעינן תרוייהו, וכמש"כ הטהרת הקדש דבעינן הקרבת מחצית ממנחה שלימה שהביא והיינו שנתקדשה כשהיא עשרון שע"ז הו"ל מנחה שלמה.

יא. אלא שעדין צריך ביאור בעיקר דברי רש"י, שמבואר בברייתא שאם היה כתוב 'מחצית' הייתי אומר שדי אם הביא מחצית עשרון מביתו בבוקר, והרי קודם לכן נאמר 'מנחה' וכיון דס"ל לרש"י דילפינן ממנחה שצריך לקדש מנחה שלימה א"כ אף אם היה כתוב מחצית על כרחין היינו צריכים לפרש דהיינו מחצית מאותה מנחה שלימה שצריך לקדש, ומדוע הוצרך הכתוב לפרש 'מחציתה' דהיינו מחצית ממנחה שלימה זו שלפניך, וצ"ע. ולכאור' היינו משום שהייתי אומר שאין ב' ההלכות תלויות אהדדי, והגם שמעיקר הדין צריך להביא ולהקדיש מנחה שלימה, מ"מ דין ההקטרה אינו תלוי בזה, וע"כ גם הביא והקדיש רק מחצית אף שלא נתקיים דין הבאת מנחה מ"מ אכתי מתקיימת בזה עכ"פ דין הקטרת מחצית בבוקר ומחצית בערב, וקמ"ל קרא דב' ההלכות תלויות אהדדי, וצ"ע.